

Kuran Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: On Saatte Online Kuran Eğitimi Örneği
New Approaches on Teaching Recitation of Qur'an: Sample of Online Qur'an Education in Ten Hours

Mustafa BAŞKONAK

Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Felsefesi
Anabilim Dalı.
*Assistant Professor, Karamanoğlu Mehmetbey University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Islamic
Philosophy
Karaman, Turkey
mbaskonak@kmu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-2007-1506>*

Ayşe AKŞENER

Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
*Graduate Student, Karamanoğlu Mehmetbey University, Institute of Social Sciences
Karaman, Turkey
ayse.aksener@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1809-8195>*

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 28 Ağustos / August 2020

Kabul Tarihi / Accepted: 4 Kasım / November 2020

Yayın Tarihi / Published: 15 Aralık / December 2020

Cilt / Volume: 11 Sayı / Issue: 25 Sayfa / Pages: 714-740

Atıf / Cite as: Başkonak, Mustafa – Akşener, Ayşe. "Kuran Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: On Saatte Online Kuran Eğitimi Örneği [New Approaches on Teaching Recitation of Qur'an: Sample of Online Qur'an Education in Ten Hours]". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi – Şırnak University Journal of Divinity Faculty* 11/25 (December 2020), 714-740. <https://doi.org/10.35415/sirnakifd.786941>

Etik Beyanı / Ethics Declaration: Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine riayet edilmiştir. Makale en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan 27.08.2020 tarih ve E.18341 sayılı kararla etik izin onayı alınmıştır./ In this article, the principles of scientific research and publication ethics are respected. It has been reviewed by at least two referees and was confirmed that it did not contain plagiarism. Ethical permission approval was obtained from Karamanoğlu Mehmetbey University Scientific Research and Publication Ethics Committee with the decision dated 27.08.2020 and numbered E.18341.

Copyright © Published by Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Şırnak, Türkiye (Şırnak University, Faculty of Divinity, Şırnak, 73000 Turkey).

Öz

İnsanoğlunu diğer canlılardan farklı kılan en önemli özelliği aklının olması ve buna bağlı olarak öğrenebilme yeteneğine sahip olmasıdır. Bu nedenle “Oku” ilahi emri ile başlayan Kuran-ı Kerim, pek çok ayette akletmeyi, öğüt almayı ve ilim sahibi olmayı tavsiye etmiştir. Bu nedenle Müslümanların hayatında bir süreç olarak çok önemli yeri olan Kuran eğitimi, insanın değişen ihtiyaçları, gelişen teknoloji ve yaşam şartları ile hem öğretildiği kurumlar açısından hem de yöntem açısından değişerek günümüze ulaşmıştır. Son yıllarda teknolojinin gelişen imkânları ve özellikle 11 Mart 2020 tarihinden itibaren Türkiye’de başlayan pandemi süreci ile diğer eğitimlerle birlikte Kuran eğitimi ve öğretimi de uzaktan senkron/asenkron eğitim ortamlarına taşınmıştır. Araştırmada 10 saat gibi kısa bir sürede öğrencilere Kuran okumayı öğretebilmesi ve Türkiye’deki ilk uzaktan-senkron Kuran öğretimi yöntemi olması sebebiyle literatürdeki benzer çalışmalardan ayrılan “On Saatte Online Kuran Eğitimi” ele alınmıştır. Araştırmada sosyal medya üzerinden duyurusu yapılan bu eğitime katılan bireylerle yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların tamamına yakınının 10 saat gibi kısa bir süre sonunda Kuran okuyabildiklerini ifade etmesi, eğitimde beklenen hedefe ulaşıldığını göstermektedir. Ayrıca katılımcıların çok büyük kısmı yüz yüze eğitimi daha etkili bulduğu halde online eğitimin yüz yüze eğitime alternatif olabileceğini de ifade etmişlerdir. Ayrıca çeşitli Kuran öğretim yöntemleri ve katılımcıların görüşlerinden yola çıkılarak On Saatte Online Kuran Eğitimi hakkında tespit ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Uzaktan Eğitim, Kuran Eğitimi ve Öğretimi, Kuran Öğretim Yöntemleri, Covid-19.

Abstract

What makes human beings different from other beings is the intelligence and thus the ability to be educated. For this reason, in Qur’an that starts with the holy order of “Read”, in many verses, it is recommended to think of, to take advice, to have knowledge. For this reason, the Quran education, which has a very important place in the life of Muslims, has reached today by changing both in terms of the institutions it is taught and in terms of method, with the changing needs of human beings, developing technology and living conditions. With the recent developments in technology and in particular after the Pandemic, which became a part of everyday life since 11 March 2020, Qur’an education is also moved to synchronous/asynchronous online education portals along with other educations. In this sense, our research has dealt with the "Online Qur’an Education in Ten Hours" method, which is different from other studies in the literature because it is the first synchronous/asynchronous online Qur’an education method in Turkey and it guarantees its students to read the Qur’an in a short time like 10 hours. In the research, findings obtained through a semi-structured interview made with the participants who attended the training that was announced through social media. At the end of the research, the statement of almost all participants that they can read the Qur’an in a short time like 10 hours obviously shows that the expected goal in education is achieved. In addition, although most of the participants find face-to-face education more effective, they also state that online education can be the alternative of the face to face education. In addition, in the research, some inferences and advice are given about “Online Qur’an Education in Ten Hours”, based on different Qur’an education methods and the participants’ opinions.

Keywords: Religious Education, Distance Learning, Qur’an Education, Qur’an Training Methods, Covid-19.

Extended Abstract

The Holy Qur'an is a book of guidance revealed to humanity 1400 years ago to make them seek knowledge, reflect, and ponder upon it. The education of Qur'an recitation which has started with the first holy message has been carried out by all Islamic states, and today it continues delicately. The education of the Qur'an tilawah is mainly based on teaching correct, clear, and beautiful recital in terms of tajweed rules in the same manner how Jibril taught and pronounced to the Prophet (PBUH). The accuracy and importance of the Qur'an education provide protection against any changes both in terms of recitation and in terms of its text. That is why the Qur'an is the only unchanged holy book.

In Turkey, Qur'an education is mostly done by the mosques and courses held by the Presidency of Religious Affairs and in schools held by the Ministry of National Education. Millions of people learn to recite the Qur'an thanks to the existence of these institutions. The researchers point out that commonly traditional methods are followed in teaching Qur'an recitation and many studies highlight the need for improvements and innovations in this context. In recent years, distance learning methods are preferred by many universities and institutions all over the world including in Turkey. Especially with the covid-19 pandemic precautions, all educations were transferred to synchronous/asynchronous online portals. While these developments are becoming prevalent, and technology and human needs are changing rapidly, certainly there should be some changes in methods, techniques, and materials of the Qur'an education as well. Traditional methods of the Qur'an education are based on teaching classical elif-ba with conventional techniques and materials in the class environment where teachers and students come together. This generally takes a minimum of two or three months, depending on the students' capability. However, in general, children go to courses to learn the recitation of the Qur'an in the summer holidays. However, until students finish the elif-ba, the summer ends, and the school period begins. Then the students forget everything they have learned until the next summer. Moreover, the traditional methods are teacher-oriented that do not consider the different abilities of the students. Scientific researches exhibit that humans have different intelligent areas and learn in different ways. In addition, there are still needs in the courses in terms of technological materials such as computers, projectors, smartboards, etc.

Recently, there are some hopeful improvements and innovations on special teaching methods of the Qur'an education. This research deals with the "Online Qur'an Education in Ten Hours" method, which is different from other studies in the literature. It is the first synchronous online Qur'an education method in Turkey, and it guarantees that its students will be able to read the Qur'an in a short time, like 10 hours. Moreover, it differs from the others with its techniques and materials to achieve permanent learning, such as; metaphor, symmetry, photographic memory and grouping techniques, and illustrated posters. These techniques and other materials specially developed for this education also provide rapid learning in ten days. In the research, findings obtained through a semi-structured interview made with 18 participants who attended the training. Accordingly, survey data is limited to findings obtained from these interviews. The participants of different ages attended the online Qur'an education from seven different cities of Turkey.

The research concludes that the recitation skill of the Qur'an can be achieved in a shorter time like ten hours. Technology-based techniques, innovations, new materials positively impact student performance and achievement. In the research, this becomes more apparent since 100% of participants find "Online Qur'an Education in Ten Hours" useful and 94,4% of participants state that they can read Qur'an after this education. In addition, while 88,9% of participants agree that materials used in education are enough to fulfill the goals of

education, 77,8 % of participants agree that the context and treating method of the context is enough and effective. The factors in the backstage of this success are not only the techniques and materials but also the important role of the teacher who develops and implements this education. On the other hand, 83,3% of participants state that they will find the opportunity to practice more during online lessons, if number of lessons can be increased. Consequently, it will be appropriate that the Presidency of Religious Affairs, the Ministry of National Education, and all concerned consider using online education portals with more innovative technologies, techniques, and materials.

Giriş

İlk insan Hz. Adem'den (a.s) itibaren insanlığın her anında ve her alanda değişim kaçınılmaz olmuşsa da değişmeyen tek şey yüce bir varlığa inanma ihtiyacı olmuştur. Kutsal kitabımız Kuran-ı Kerim, insanın yaratılış amacının kulluk olduğunu, bu nedenle de insanoğlu var oldukça hayatında dinin kaçınılmaz olduğunu ve her ne kadar inkâr edenler olsa da Allah'ın kendi dinini tamamlayacağını pek çok ayette dile getirmektedir.¹ 2013 verilerine dayanarak TÜİK'le ortaklaşa hazırlanan 2014 Türkiye'de Dini Hayat Araştırmasına göre; Türkiye'de yaşayan kişilerin %99,2'si İslam dinine mensup olduğunu belirtirken, Kuran'da anlatılanların hepsinin doğru ve gerçek olup tüm zamanlarda geçerli olduğu önermesine katılanların oranı %96,5 'tir. Neredeyse tamamını Müslümanların oluşturduğu Türkiye'de araştırmaya katılanların 18 yaş ve üstü olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Kuran-ı Kerim'i Arapçasından okumayı bildiğini belirtenlerin oranının %41,9 olması ayrı bir araştırma konusunu oluştururken, Kuran'ı okumayı bilmeyen %57'lik kısmın içerisinde %74,2 'sinin Kuran-ı Kerim'i Arapçasından okumayı öğrenmek istediklerini belirtmesi² bu araştırmanın önemine vurgu yapmaktadır. Çünkü bu kadar çok insan Kuran okumayı öğrenmek istediklerini belirtirken hem Diyanet İşleri Başkanlığı hem de Millî Eğitim Bakanlığı aracılığı ile milyonlarca insana Kuran eğitimi verilmesine rağmen Kuran okumayı bilenlerin bu kadar az olması, bu konuda bazı problemlerin olduğuna işaret etmektedir.³

Son yıllarda alanda yapılan akademik çalışmalar Kuran öğretimi konusunda kurumsal, yöntemsel, eğitimci ve öğrencilerden kaynaklanan sorunların tespiti ve çözümü açısından değerli katkılar sunmaktadır. Korkmaz ve Demirezen tarafından tamamlanan "Kuran Kursu Öğreticilerinin Yöntem Anlayışları"⁴ ve Çanakcı 'nın hazırladığı "Yaz Kuran Kurslarında Kullanılan Öğretim Teknolojileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma" adlı çalışma da Kuran okuma öğretimindeki sorunları ve gereksinimleri ortaya koymaları bakımından örnek verilebilir.

¹ Kur'ân Yolu (Erişim 1 Temmuz 2020), ez-Zariyat 51/56; es-Saf 61/8; er-Rûm 30/30.

² Necdet Subaşı, *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması Raporu* (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014), 88-93.

³ İbrahim Tunç, *Elifba (Kuran) Öğretim Tekniklerinin Standardizasyonu ve Yeni Bir Elifba Önerisi* (İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 5.

⁴ Vijdan Demirezen - Mehmet, Korkmaz, "Kuran Kursu Öğreticilerinin Yöntem Anlayışları", *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (2018), 29-58.

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

İlk emrinde okumayı emreden bir dinin mensubu olarak okumaya başlayacağımız ilk doğru bilgi kaynağı ve hayatımızı anlamlandıracak yegâne kitap elbette Kuran-ı Kerim'dir. Kuran'ı okumak demek; kâinatı ve her şeyin sahibi olan Allah'ı okumak ve anlamak demektir. Bu nedenle İslam'ın ilk devirlerinden itibaren Müslümanlar, çocukluktan itibaren hayatlarının son demlerine kadar bir yandan Kuran'ı okuma bir yandan da bu okumayı adım adım daha nitelikli hale getirebilmek için büyük bir çaba içerisinde olmuşlardır.⁵

Türkiye'de Kuran öğretimi, yaygın din eğitimi kapsamında camii ve Kuran kurslarında, örgün din eğitimi kapsamında İmam Hatip Ortaokulları ve Liselerinde zorunlu, diğer ortaokul ve liselerde seçmeli ders olarak verilmektedir. Kuran öğretiminde genellikle tüme varım ilkesine dayanan ve okumaya seslerle başlanılmasını öngören ses temelli cümle yöntemi⁶ tercih edilse de uygulama basamakları esnasında eğitimcilerden kaynaklanan bireysel farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Son dönemde artan nüfusla birlikte toplumların eğitim ihtiyaçlarının değişiklik göstermesi ve teknolojik gelişmelerde yaşanan hızlı ilerleme; eğitimcilerin farklı yaş grubundaki bireylere Kuran öğretiminde yeni arayışlarda bulunmalarına, disiplinler arası öğretim yöntemleri ve teknolojilerinden istifade etmelerine, uzaktan eğitim ve online eğitim gibi çeşitli eğitim imkanlarını kullanmalarına neden olmuştur.

Covid-19 salgını nedeniyle ara verilen yüz yüze eğitimin ardından örgün ve yaygın din eğitiminde uzaktan eğitim faaliyetlerinin hız kazandığı günümüzde daha önceden de interaktif Kuran öğretimi konusunda çalışmaları olan İbrahim Tunç tarafından geliştirilen ve ilk defa 2020 yılı Ramazan ayında uygulanan "On Saatte Online Kuran Eğitimi" bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu konu çerçevesinde Kuran okuma becerisini uzaktan eğitimle farklı yaş grubundaki bireylere uzaktan eğitimle kazandırmak mümkün müdür? sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Ayrıca; Gereksinim duyan bireylere Uzaktan Kuran öğretimi yapılabilir mi? Katılımcıların On Saatte Online Kuran Eğitiminde karşılaştığı problemler ve bu problemlerin kaynağı nedir? Katılımcılar On Saatte Online Kuran Eğitimini tamamladıktan sonra Kuran okuyabiliyor mu? Uzaktan Kuran

⁵ İrfan Çakıcı, "Kuran Tilavetinde Nitelik Sorunu". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 18/1 (Yaz 2018), 10-15.

⁶ Ses temelli cümle yöntemi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Fazilet Özge Maviş vd., "İlk Okuma Yazma Öğretiminde Cümle Çözümleme ve Ses Temelli Cümle Yönteminin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Karşılaştırılması, Tokat İli Örnekleme", *The Journal of Academic Social Science Studies* 28 (Sonbahar 2014), 481-494.

öğretimi yüz yüze Kuran öğretiminin alternatifi olabilir mi? gibi sorular da araştırmamızın alt problemlerini oluşturmaktadır.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kuran öğretimi, nübüvvetin başlangıcından itibaren Müslümanların hayatında büyük öneme sahip olmuş, hatta eğitimin ilk basamağı olarak görülmüştür. Öyle ki şartların son derece ağır olduğu Mekke döneminde dahi sınırlı imkânlar içinde Hz. Peygamber'in rehberliğinde Kuran öğretimi üzerinde titizlikle durulmuş; Medine döneminde ise söz konusu öğretim faaliyeti çok daha düzenli hale gelmiştir.⁷

Kuran öğretiminde süreç içerisinde çok çeşitli olmayan, sınırlı sayıdaki materyal ve yöntemler kullanılmış, neredeyse Elif-bâ'dan başka öğretim materyali kullanılmamıştır. Elif cüzü ya da Elif-Bâ olarak isimlendirilen ve farklı örnekleri bulunan bu kitaplardaki konu başlıkları kazanıma dönüştüğünde kişi Kuran okumaya başlamaktadır. Bu süreç çoğu zaman bir yaz tatilini kapsamaktadır. Aile desteği almayan, eline cüz verilip "haydi kursa" diyerek devamında takip edilmeyen çocukların çoğu öğrenme sürecini bitirmeden yaz tatili bitmekte ve bir sonraki yaz tüm öğrenilenler unutulmuş bir şekilde ya baştan başlanmakta ya da öğretim başarısız bir şekilde sonlanmaktadır.⁸

Kuran öğretimi uygulamalarına baktığımızda tecvid kaidelerine riayet ederek iyi bir kıraatte bulunmak; harfleri mahreçlerinden çıkarmak ve sıfatlarıyla telaffuz etmektir. Bu amaç, okuyucunun telaffuz düzeyinde Kuran ayetlerini güzel okuyabilmesi için alıştırma (talim) çalışması ile eğitilmesini gerektirir.⁹ Buna ilaveten anlama, tefekkür, düşünme, ibret alma gibi daha üst düzey kabiliyetlere sahip olmak için eğitim sürecini aşamalı olarak geliştirmek gerekir.¹⁰ Böylelikle kişi kıraat, tertil ve Kuran'ı en üst düzey okumayı ifadeyi ifade eden tilaveti de gerçekleştirmiş olur. Günümüzde bireylerin yaş, öğrenme yolları ve gereksinimlerine göre geliştirilen yeni teknik, yöntem, materyal, öğretim teknolojileri ve yaklaşımlar, kendisini Kuran öğretiminde de göstermektedir.

Kuran-ı Kerim öğretimi uygulamaya dayalı olduğu için öğretim programı ve ders kitabı ne kadar mükemmel olursa olsun öğrenme ortamları ve öğretme süreçleri ile

⁷ İrfan Çakıcı, "Kuran'ın Korunmasında Hıfz ve Kitabet", *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 11/2 (Ağustos 2019), 589.

⁸ Ahmet Bayraktar, "Yeni Kuran Okuma Öğretim Yöntemi". *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi* 1/1 (2017), 59.

⁹ Ömer Halil Hasan, "Kuran-ı Kerim Öğretimi", çev. Yusuf Alemdar, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (Haziran 2004), 271.

¹⁰ Çakıcı, "Kuran Tilavetinde Nitelik Sorunu", 15.

öğreticinin niteliği önem arz etmektedir.¹¹ Kullanılan yöntem, teknik ve materyaller; öğretimin süresini, etkinliğini ve öğrencilerin motivasyonunu etkileyen önemli hususlardır. Kullandığı farklı yöntem, teknik, öğretim teknolojileri ve materyaller ile diğer çalışmalardan farklılık gösteren On Saatte Online Kuran Eğitimi, ileri çalışmalara rehber olması açısından önemlidir. Ayrıca yüz yüze eğitimin yapılamadığı dönemlerde uzaktan eğitimin sağladığı katkıları ortaya koymak, uzaktan eğitimle başarılı bir şekilde Kuran öğretiminin yapılabildiğini göstererek vatandaşları ve eğitimcileri cesaretlendirip teşvik etmek, geleneksel yöntemlerin yanında yeni yaklaşımların önemine vurgu yapmak ve en önemlisi katılımcıların görüşlerinden yola çıkarak 10 Saatte Kuran Eğitiminin geliştirilebilecek taraflarını tespit ederek öneriler sunmak araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Türkiye’de Covid-19 salgını ile tüm eğitim kademelerinde eğitime ara verilmiş ve uzaktan eğitime geçilmiş, bazı illerde sokağa çıkma yasağı uygulanmış, çoğu kişi işlerini evden sürdürmüş ya da risk grubunda olmaları nedeniyle izinli sayılmışlardır. Çoğunlukla evlerinde kaldıkları bu dönemde manevi danışmanlık, din eğitimi ve Kuran öğretimine gereksinim duyan vatandaşlar; cep telefonu uygulamaları, internet siteleri veya çeşitli televizyon kanallarında yapılan programlar aracılığı ile beklentilerine karşılık bulmaya çalışmışlardır.

Bu araştırmanın çalışma grubunu On Saatte Online Kuran Eğitimi alan Türkiye’nin çeşitli illerinden katılımcılar oluşturmaktadır. 27 Nisan-6 Mayıs 2020 tarihleri arasında (Ramazan ayı içerisinde) yapılacak eğitim için 26 kişi başvuru yapmış ve düzenli katılım sağlayan 20 kişi eğitimlerini başarıyla tamamlamıştır. On Saatte Online Kuran Eğitimi İstanbul’dan 18 kişi, Kahramanmaraş’tan 3 kişi, Sakarya, Adıyaman, Konya, Karaman ve Ankara’dan 1’er kişi başvurmuştur. Katılımcılardan 2 kişi Covid-19 rahatsızlığı nedeniyle, 2 kişi teknolojik sorunlar nedeniyle, 1 kişi eğitimin Ramazan ayına denk gelmesi, 1 kadın katılımcı da katılımcıların çoğunun yetişkin erkeklerden oluşmasından dolayı eğitime katılamadıklarını belirtmiştir. Örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişilerden oluşturulması amaçlandığı için “ölçüt örnekleme” yapılmış ve derslere katılım sağlayarak eğitimini tamamlayan ve görüşmeyi kabul eden 18 kişi ile görüşme yapılmıştır. Hem Covid-19 salgını hem de coğrafi olarak birbirine uzak şehirlerden katılımcıların

¹¹ Nazif Yılmaz, *Kuran-ı Kerim’i Nasıl Öğretelim?* (İstanbul: DEM Yayınları, 2016), 36.

bulunması, görüşmelerin telefon ile yapılmasını zorunlu kılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 25 dakika sürmüştür. Zamanın etkin kullanılması ve tüm bilgilerin eksiksiz bir şekilde yorumlanarak kullanılabilmesi için katılımcıların izniyle telefon görüşmeleri kaydedilmiştir. Görüşmede On Saatte Online Kuran Eğitiminin içerik, teknik, materyal vb. açılardan değerlendirilmesi; On Saatte Online Kuran Eğitiminde karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri; online eğitim ile yüz yüze eğitimin karşılaştırılması temalarını kapsayan sorular sorulmuştur.

Araştırmanın konusu, problemi ve genel amacı doğrultusunda bu çalışmada nitel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Bu araştırma, 10 Saatte Kuran Eğitimine katılan bireylerin uzaktan eğitim yoluyla Kuran öğretim teknolojilerinden istifade etmelerine yönelik deneyimlerini ve görüşlerini belirlemeye yönelik bir çalışma olduğu için bir durum çalışmasıdır. Merriam tarafından “sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi”¹² olarak tanımlanan durum çalışmasını Creswell, “araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, dokümanlar, raporlar) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımı”¹³ olarak tanımlamıştır. Durum çalışması yaparken, temel olarak: Araştırma soruları ve alt problemleri geliştirilir, analiz birimi saptanır, çalışılacak durum belirlenir, araştırmaya katılacak bireyler seçilir, verinin toplanır, toplanan veriler önermelerle veya alt problemlerle ilişkilendirilir, veriler analiz edilerek yorumlanır ve en sonunda durum çalışması raporlaştırılır.¹⁴ Merriam, durum çalışmasını disipline ve araştırmanın amacına göre sınıflandırmaya tabi tutmuştur. Amacına göre durum çalışması; betimleyici, yorumlayıcı ve değerlendirici durum çalışması olmak üzere üçe ayrılır. Bu araştırmanın da deseni olan betimleyici durum çalışması ise eğitim alanında ilgilenilen olguyu betimlediği gibi yenilikçi programlar ile uygulamalar odak konuları arasında yer alır.¹⁵

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Bu araştırmada veri analizi “betimsel analiz” ile yapılmıştır. Elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulması amaçlanmıştır. Bu amaçla elde edilen veriler önce sistematik

¹² Sharan B. Merriam, *Qualitative Research: A Guide To Design And Implementation* (Jossey-Bass, 2009), 40.

¹³ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. ed. Mesut Bütün- Selçuk B. Demir (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2007), 96-97.

¹⁴ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011), 194.

¹⁵ Merriam, *Qualitative Research: A Guide To Design And Implementation*, 48-49.

ve açık bir biçimde betimlenmiş, ardından bu betimlemeler açıklanmış ve yorumlanmış, neden sonuç ilişkileri irdelenmiş ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır.¹⁶ Ayrıca katılımcıların bakış açılarını ve görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir.

4. Kuran-ı Kerim Öğretiminde Yaklaşımlar

Kıraatin temeli, Kuran-ı Kerim'i kurallara uygun, doğru ve güzel okuma bilgi ve becerisini kazanmak, Hz. Peygambere vahiy meleği Cebrail'in aktardığı şekil ve telaffuzu korumaktır. Bu nedenle Kuran-ı Kerim, insanlık tarihinde metin, mana, ses ve dil özelliklerini koruyan tek kitap olma özelliğine sahiptir. Kuran öğretiminde bireysel farklılıklar olmakla birlikte yıllardır geleneksel yöntemler izlenmiştir. Son yıllarda yeni öğretim teknolojileri ve materyaller geliştirilse de alanda daha fazla teorik, pratik ve akademik çalışmaya ihtiyaç olduğu gözlenmektedir.

4.1. Klasik Öğretim Yaklaşımları

Müslümanlar arasındaki Kuran okuma ve okutma geleneği, Hz. Peygamberin Kuran'ı talim konusunda bizzat kendisinin örnek olarak gösterdiği gayret ve titizliğe dayanır. Hz. Peygamber Kuran'ı sadece okumakla yetinmemiş sahabeden güzel Kuran okuyanlara Kuran okuma ve öğretme görevi vermiştir.¹⁷ Medine'deki ilk mescidin inşasından itibaren de mescitler, Kuran öğrenilen mekânlar olarak İslam toplumlarındaki yerini almıştır. Hz. Peygamberden sonra da Müslümanların görevleri arasında Kuran öğrenmek ve öğretmek yer almıştır. Ancak bunlar çoğunlukla imamlar, müezzinler başta olmak üzere bilenlerin bilmeyenlere öğretmesi şeklinde gönüllü faaliyetler olarak yürütülmüştür.¹⁸ Kurumsal olarak baktığımızda da kütüphaneler, sıbyan mektepleri, mahalle mektepleri, medreseler, camiler, Kuran kursları, İmam-Hatip okulları ve İlahiyat fakülteleri ile devam ettirilmiştir.

Geleneksel Kuran öğretiminin gelişimi Elif-Bâ cüzünün gelişimine paralel bir seyir izlemektedir. Ancak temel olarak 28 Arap harfinin şekilleri ile tanınması, telaffuzları (mahrecleri), klasik Elif-Bâ cüzündeki konuların baştan sona kadar okutulması ve kısa namaz surelerinin ezberletilmesini esas alan geleneksel yöntem, uzun yıllar önemli bir değişikliğe uğramadan günümüze ulaşmıştır. Son yıllarda ilköğretim ve öncesi yaşlara

¹⁶ Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 223-224.

¹⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi'u's-Şâhih*, nşr. Muhammed Zühreir b. Nasr (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), "Fedâilü'l-Kuran", 8.

¹⁸ Emin Işık, "Tarihi Gelişimi İçinde Kuran Öğretimi". *Kuran Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik* (İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2000), 68.

yönelik olarak Elif-Bâ cüzleri gerek renk ve baskı kalitesi olarak gerekse çeşitli çizimlerle görselleştirilerek zenginleştirilmeye çalışılmışsa da yöntem değişikliği olarak akıllı tahtaya veya geniş ekranlara yansıtma dışında, klasik çizginin dışına çıkma yaygınlık kazanmamıştır.¹⁹ Ancak Elif-Bâ cüzünün renklendirilmesi, kullanılan kağıdın kalitesinin artırılması ya da Elif-Bâ cüzünün olduğu gibi bilgisayarlı ortama aktarılması öğretimde beklenen hedefler ve istenen değişiklikler açısından yeterli olmamaktadır.

Geçmişten günümüze Kuran öğretim yöntemleri, öğretmen merkezli olacak şekilde yapılandırılmış, öğrenciler ikinci planda tutulmuştur. Öğretmen, Elif-Bâ cüzünü kullanarak müfredatı, öğrenci ve öğrenim farklılıklarını dikkate almadan içeriği aktarma yoluna gitmiştir. Pek çok alanda olduğu gibi Kuran öğretiminde de bireyselleştirilmiş, çoklu zekâya hitap eden, öğrencilerin uyarıcılarını harekete geçirerek kalıcı öğrenme sağlayacak yeni teknolojik imkânların geliştirilmesine ihtiyaç vardır.²⁰ Her ne kadar öğretim teknolojilerinde iyileştirmeler olsa ve yeni materyaller geliştirilse de öncelikle bunların tüm kurslar ve okullar tarafından temin edilmesi ayrı bir sorunken, öğreticiler tarafından etkin ve doğru kullanılmaması da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koç'un araştırmasına göre yaz Kuran Kurslarının %23'ünde bilgisayar ve sadece %11'inde projeksiyon cihazı bulunmaktadır. Üstelik bilgisayarların yarısının öğreticilerin kendi şahsına ait olduğu ifade edilmiştir.²¹ Benzer şekilde bir diğer araştırmada katılımcıların %69'u klasik öğretim yaklaşımlarından anlatım ve soru cevap yöntemiyle dersi işledikleri, %85'inin derslerde öğretim materyali olarak yazı tahtasını kullandığı, sadece %2'sinin bilgisayar destekli öğretim yöntemini kullandığını görülmektedir. Bu da öğrencilerin derslere karşı motivasyon ve ilgisini bunun sonucu olarak da derslerin verimini düşürmektedir.²²

4.2. Yeni Öğretim Yaklaşımları

Öğretimde amaçlara ulaşmak, tüm öğrenim durumları göz önünde bulundurularak, gerekli yöntem ve tekniklerin seçimini belirleyen öğretme yoludur.²³ Öğretimde yeni

¹⁹ Bayraktar, "Yeni Kuran Okuma Öğretim Yöntemi", 59-60.

²⁰ Süleyman Kablan, "Kuran-ı Kerim Öğretiminde Teknolojik İmkânlar ve Kullanımı", *İlahiyat Akademi* 10 (Aralık 2019), 66.

²¹ Yaz Kuran Kurslarındaki teknoloji kullanımı, fiziki şartlar vb. hakkında detaylı bilgi için bk. Ahmet Koç, "Yaz Kuran Kursları Üzerine Bir Araştırma", *Diyanet İlmî Dergi* 47/2 (2011), 14.

²² Ahmet Ali Çanakcı, "Yaz Kuran Kurslarında Kullanılan Öğretim Teknolojileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma". 2. Uluslararası Din Eğitimi Kongresi Bildirileri (Konya: Yediveren Kitap, 2018), 194.

²³ Aydın, *Din Öğretiminde Yöntemler*, 33.

teknolojilerin geliştirilmesi, çağın ihtiyaçları, okul, veli, öğretmen ve öğrenci beklentilerinin değişmesine paralel şekilde öğretim yöntemleri de değişmektedir. Son yüzyılda özellikle psikoloji, sosyoloji, iletişim vb. davranış bilimlerinin eğitim alanına önemli etkileri olmaktadır. Bu alanlardan elde edinilen bilgilerden ve ilgili diğer bilimlerden de yararlanılarak, öğrenme ve öğretme etkinliklerinin daha etkin nasıl yapılabileceğine yönelik model, teknik, yöntem, strateji ve materyaller geliştirilmektedir.²⁴ Kuran öğretiminde de özellikle 2000’li yıllardan sonra yeni öğretim yaklaşımları görmekteyiz.

Özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Kuran öğretiminin sadece Türkiye’de değil tüm dünyada yaygınlaştırılması için sürdürdüğü çabalar çok kıymetlidir. Diyanet İşleri Başkanlığı, yıllardır cami ve Kuran kurslarında yaygın din eğitimi şeklinde sürdürdüğü eğitimlerine Diyanet TV, Diyanet Radyo, <https://kuran.diyaret.gov.tr/>²⁵ web sitesi ve IOS/Android uygulamaları ile çalışma alanını ve hedef kitlesini genişletmiştir. Diyanet TV’de 2013 yılından beri yayınlanan ve 61 videodan oluşan “Kuran Öğreniyorum” isimli televizyon programı bu anlamda önemli ve ciddi bir çalışmadır ki program içeriklerine www.Kuranogreniyorum.tv²⁶ sitesinden ya da Youtube üzerinden ulaşılabilir. Bu da gün içinde çalışan ya da herhangi bir meşguliyeti olanlara kendi istedikleri vakitte videodan asenkron öğrenme imkânı sunmaktadır.

İlki 2005 yılında gerçekleştirilen, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Tüm İlahiyat ve Yüksek İslam Enstitüleri Mezunları Derneği ile organize edilen “3 Günde Kuran Öğreten Program” adlı model, farklı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Camii altındaki konferans salonlarında, İlhan Oral tarafından geliştirilen teknik ve konferans sistemi ile aynı anda yüzlerce insanın Kuran öğrenmesi sağlanmıştır. Herkesin katılabildiği program iki aşamadan oluşmakta, ilkinde katılımcılara konferans salonunda projeksiyon ile sunum yapılarak harfler, harekeler, bazı tecvit kuralları öğretilmekte, ikinci aşamada katılımcılar 10-15’er kişilik gruplara ayrılarak halka şeklinde hoca-talebe ilişkisi içinde geleneksel usulle öğrenime devam etmektedirler.²⁷ Programın asıl hedefi insanlara Kuran öğretiminin kolaylaştırılması ve en kısa sürede Kuran’a geçilmesidir. Programın isminde 3 gün kullanılmasından kasıt budur, aslında program yaklaşık 1 ay sürmektedir.

²⁴ Korkmaz, *Din Öğretimi Teknolojisi*, 21.

²⁵ DİB, “Kuran-ı Kerim”, (Erişim 1 Temmuz 2020).

²⁶ Diyanet TV, “Kuran Öğreniyorum”, (Erişim 1 Temmuz 2020).

²⁷ Umut Kaya, “Bir Kuran Öğretim Modeli Olarak 3 Günde Kuran Öğreten Program”, *MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53 (Aralık 2017), 162.

Diğer farklı bir öğretim yaklaşımı da Millî Eğitim Bakanlığı'nun Eğitim-Bilişim Ağı (EBA) üzerinden gerçekleştirdiği akıllı tahtaya uyumlu Kuran öğrenme materyalleri, özellikle mahreç, tecvid vb. eksikliklerinin giderilmesi açısından önemli bir katkı sunmaktadır. Ayrıca öğrencilere görsel, işitsel uyaran sunmakta ve uygulama basamakları ile de etkin öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Eğitimin içeriklerine www.eba.gov.tr/videoizle/Kuran-ogreniyorum²⁸ adresinden ulaşılabilmektedir.

Her alanda olduğu gibi Kuran öğretimi konusunda da internette sınırsız veri bulunmakta, çeşitli video ve ses kayıtları ile kısa sürede Kuran öğretiminin anlatıldığı siteler yer almaktadır. Youtube'da "On Saatte Kuran", "1 saatte Kuran", "3 saatte Kuran" vb. isimlerinde çeşitli asenkron paylaşımlar yer almaktadır.

4.3. On Saatte Online Kuran Eğitimi Yöntemi

Yüz yüze eğitimler ve eğitim içerikli video paylaşımları ile uzun yıllardır farklı yaş grubundaki insanlara kendisinin geliştirdiği çeşitli hafıza teknikleri ve materyaller aracılığı ile Kuran, tecvid, sure ve dua öğretiminde bulunan İbrahim Tunç hem Ramazan ayı olması hem de Covid-19 salgını nedeniyle vatandaşların Kuran öğretimine erişilebilirlikleri konusunda güçlük yaşamaması nedeniyle "On Saatte Online Kuran Eğitimi" ismini verdiği çalışmayı hayata geçirmiştir. Yüz yüze Kuran öğretimi için daha önce tasarlamış olduğu materyalleri ve geliştirdiği teknikleri uzaktan canlı eğitime uyarlayan Tunç, birbiriyle bağlantılı konuları tek bir sayfada birleştirmiş, her derste farklı renklendirmeler kullanmış ve ders geçişlerini öğrencilere bizzat hissettirerek klasik yöntemin tek düzeliğinden çıkmıştır. Konular önce koro ile toplu şekilde işlendikten sonra öğrenci gereksinimlerine göre bireysel çalışmalar da yapılmıştır. Eğitime farklı şehirlerden katılan katılımcılardan herhangi bir ücret talep edilmemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve üniversiteler başta olmak üzere pek çok kurum ve kuruluşun uzaktan eğitimde kendi sistemleri haricinde tercih ettiği internet tabanlı uzaktan eğitim portalları içerisinde kullanım kolaylığı ve ekonomik olması nedeniyle "Zoom" isimli program tercih edilmiştir.

Farklı sosyal medya mecralarında duyurulan eğitime 26 başvuru yapılmış ve 27 Nisan-6 Mayıs 2020 tarihleri arasında 10 günlük sürede günde 1 saat yapılan eğitimleri 20 kişi tamamlamıştır. Eğitimin Ramazan ayına denk gelmesi ve katılımcıların çoğunun çalışan yetişkin erkeklerden oluşmasından dolayı dersler hafta içi saat 22.00'da yapılmıştır. Uzaktan

²⁸ MEB, "Kuran Öğreniyorum", (Erişim 1 Temmuz 2020).

eğitim imkânları, katılımcılar ve zamandan kaynaklanan aksaklıklar yaşanmış olsa da On Saatte Online Kuran Eğitimi, yapılacak ileri çalışmalara örnek olması bakımından önem taşımaktadır.

5. Bulgular ve Yorum

Araştırmanın amacı doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen bulgular; analizler, katılımcı görüşlerinden alınan kesitler, frekans ve yüzdeler ile sunulmaktadır.

5.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Görüşmeye katılanların cinsiyet dağılımlarına bakıldığında 1'i (%5,6) kadın, 17'si (%94,4) erkektir. Kadın katılımcı da eğitime eşi ile başvurduğundan dolayı tüm derslere katıldığını ancak katılımcıların çoğunu yetişkin erkeklerin oluşturmasından dolayı derslerde sessiz dinleyici olduğunu belirtmiştir. Daha sonraki eğitimler için başvurularda cinsiyet dağılımlarının dikkate alınarak sınıfların oluşturulmasının eğitimin daha interaktif geçmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Katılımcıların tamamı (%100) evli bireylerden oluşmaktadır. Özel hayat ve kariyer gibi bazı durumları düzene koymuş yetişkin bireyler, dini gelişimleri açısından On Saatte Online Kuran Eğitimi kendileri için önemli bir imkân olarak görmektedirler. Katılımcı-2 bu durumu "Eksiklerimi gidermek adına yıllardır ertelediğim, bir fırsat" olarak nitelendirmiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığının 2019 verilerine göre Kuran kurslarına 1.124.050 öğrenci kayıtlı iken bunların sadece 199.631'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır.²⁹ Tüm kursiyerlerin yaklaşık altıda birini oluşturan bu erkek öğrencilerin de çoğunluğunu son yıllarda sayıları giderek artan 4-6 yaş grubu kurs öğrencilerinden oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda yetişkin erkeklerin yaygın eğitimlere katılamadıkları görülmektedir. Yoğun iş temposu ve günün yorgunluğu ile camilerde yapılan akşam derslerine veya ihtiyaç odaklı Kuran kurslarına katılma imkânı bulamayan çalışan bireyler için ev ortamında, kısa süreli ve mesai saatlerine uygun olarak düzenlenecek olan uzaktan eğitimlerin yakın zamanda büyük önem taşıyacağı da anlaşılmaktadır.

Katılımcıların 8 'inin (%44,5) 31-40 yaş aralığındaki bireylerden, 10 'unun (%55,5) 41 yaş ve üzeri bireylerden oluştuğu görülmektedir. Eğitime katılım yaşı yani ranj aralığı 31'den 60'a kadar geniş bir yelpazededir. Bu da eğitime ilginin daha çok yetişkinler

²⁹ DİB, "İstatistikler" (Erişim 7 Ağustos 2020).

tarafından gösterildiğini ifade etmektedir. Eğitimin verildiği saat dilimi ve evde kendilerine ait zaman ayırabilecekleri fırsatın oluşması katılımcıların da belirttiği üzere yetişkinlerin bu eğitimi tercih etmesindeki önemli sebeplerdendir. Farklı yaş aralıklarına sahip yetişkin grupları içerisinde Kuran öğretiminin birlikte sürdürülebildiğinin görülmesi ve katılımcıların kendilerinin başarı elde ettiklerinin farkına vararak eğitimin sonuçlanması da çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Tunç'a göre uzaktan eğitimde bireysel eğitimin yanında koro ile toplu bir şekilde öğretimin yapılması öğrenciler üzerinde olumlu etkiler meydana getirmektedir. Kuran öğrenmek isteyenlerin sayısının fazlalığı ve yaş aralığının geniş olmasından dolayı bireysel eğitimden toplu/koro eğitime geçiş bir çıkış yolu olarak düşünülmüştür. Bazı yetişkinlerde bulunana kalabalık ortamlarda yanlış yapma kaygısı, ortamdaki diğer kişilerde kendileri hakkında önyargıların meydana geleceği ve böylelikle kişiliklerinin rencide olacağı düşüncesi bireysel eğitimden çekinmelerine neden olmaktadır.³⁰

Katılımcıların öğrenim durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında, yine ortaokuldan yüksek lisansa kadar geniş bir mezuniyet yelpazesinin varlığı dikkat çekmekle birlikte en fazla katılım lise ve üniversite mezunları tarafından gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 1'i (%5,6) Ortaokul, 8'i (%44,4) Lise, 8'i (%44,4) Lisans ve 1'i (%5,6) Yüksek Lisans mezunudur. Bu eğitim, örgün eğitimini sonlandırmış olsa da ortaokul mezunu 50 yaşındaki bir emeklinin de 30lu yaşlarda mesleğinin başında bir mühendisin de katılabileceği, farklı eğitim kademesinden mezun olan kişilerin başarıyla tamamladığı bir uygulama süreci olmuştur.

Eğitime başvuranların çalışma durumlarına bakıldığında 17 kişinin iş hayatında aktif olduğu, 1 kişinin de emekli olduğu görülmektedir. Meslek alanlarına bakıldığında da esnaftan memura, fotoğrafçıdan doktora kadar pek çok sektörden katılımcıyı görmek mümkündür.

5.2. On Saatte Online Kuran Eğitiminin İçerik, Teknik, Materyal vb. Açılardan Değerlendirilmesi ile İlgili Bulgular

Katılımcıların daha önce herhangi bir uzaktan eğitime katılıp katılmadıkları sorulduğunda (%66,7) 12'sinin hayır, (%33,3) 6'sının evet cevabı verdiği görülmüştür. Daha önce uzaktan eğitim alanlar da meslekleri gereği bazı hizmet içi eğitimleri uzaktan

³⁰ Tunç, *Yeni Bir Elifba Önerisi*, 193.

aldıklarını belirtmişlerdir. Bu da bize aslında insanların daha önce uzaktan eğitim tecrübesi olmasa da imkân tanındığında bu tür yeniliklere açık olduğunu göstermektedir.

Daha önce Kuran eğitimi alanlara bu eğitimi nereden ve ne zaman aldıkları sorulduğunda 1 kişi İmam Hatip Lisesinde olduğunu belirtirken diğerleri çocukken gittikleri cami ve yaz Kuran kurslarını eğitimlerinin kaynağı olarak göstermişlerdir. Tam da bu nokta da On Saatte Online Kuran Eğitiminin önemi ve neden yaygınlaştırılması gerektiği daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü bu araştırmaya konu olan katılımcıların (%90) 16'sı ve diğer araştırmaların da desteklediği gibi toplumun büyük kesimi çocukluklarında cami, yaz Kuran kursu gibi yollarla Kuran-ı Kerim ile tanışmaktadır. Ancak görüşmelerde pek çok katılımcının ifadesinde olduğu gibi "Aslında çok iyi okuyamasam da ben Kuran-ı biliyorum, çocukluğumda yazın camiye giderdim tam Kuran'a geçirdim okul açılırdı ve dokuz ay hiç tekrar etmediğim için unuttur bir sonraki yaz tekrar gider ve yine Elif-Bâ'dan başlardım, bu birkaç yaz böyle tekrar ederdi" (Katılımcı-11). Öğrencilerin okul dönemlerinde desteklenmeyen, öğrenilenlerin çoğunun unutulduğu, sürenin uzaması ve sürekli aynı döngünün yaşanmasıyla Kuran okumayla ilgili bir öğrenilmiş çaresizliğin yaşandığı bu yaz kursları, bu eksikliklerine rağmen halkın Kuran'la ilk defa tanıştığı yerler olması nedeniyle çok önemlidir. Çocuk, ergen, yetişkin tüm gruplara verilecek Kuran eğitiminin, yeni teknolojik gelişmelerle, etkili teknikler ve materyallerle zenginleştirilerek daha hızlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayacak yöntemlerle buluşturulması bu tür sorunların önüne geçmede katkı sağlayacaktır. Bu anlamda On Saatte Online Kuran Eğitimi ve benzeri yeni yaklaşımlarla Diyanet İşleri Başkanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığının program ve materyal geliştirme çabaları ümit vericidir.

Camilerin toplu ibadete kapalı olması, vatandaşların evde kalması için çağrılarının yapılması ve pandemi sürecinde bazı illerde sıklıkla sokağa çıkma yasağının olması, bu eğitimin duyurusunun sosyal medya üzerinden yapılmasını zorunlu kılmıştır. Eğitimden nasıl haberdar oldunuz sorusuna Sosyal Medya cevabını veren (%27,8) 5 katılımcı haricinde diğerlerinin de dolaylı şekilde iletişimi sosyal medya üzerinden gerçekleştirdiğini ve (%55,6) 10 katılımcı da bu eğitimi arkadaşlarından duyduğunu ve muhtemelen onların da sosyal medya üzerinden haberdar olduklarını ifade etmişlerdir. Zaten teknolojinin gelişmesiyle, akıllı telefonların hayatımızın ayrılmaz parçası olması gerçeği varken bir de pandemi sürecinin başlaması, en önemli iletişim kaynağımızın sanal iletişim olmasına neden olmuştur. "Sürekli görüştüğümüz bir arkadaş grubumuz var, oradaki arkadaşlar whatsapp

grubundan paylaştılar, zaten pandemi sürecinde evden çalışıyorduk hemen katıldım. Güzel denk geldi” (Katılımcı-7).

Katılımcıların büyük bir kısmı bu eğitime Kuran okumayı öğrenmek, çocukluktan kalma bilgilerini tazelemek, bir kısmı da eksiklerini gidermek ve hatalarını düzelterek daha güzel ve daha doğru bir şekilde Kuran okumak için katıldıklarını belirtmektedirler. Online Kuran eğitimini tercih etmelerinin öncelikli sebebi olarak (%72,2) 13 katılımcı ev ortamında ve konforunda öğrenmenin verdiği rahatlığı, (%22,2) 4 katılımcı sürenin kısa olmasını ve (%5,6) 1 katılımcı ise mesai saatlerine uygun olmasını göstermişlerdir. Hem Ramazan ayında çalışıyor olmanın verdiği bedensel yorgunluk hem de pandemi sürecinden kaynaklanan psiko-sosyal yorgunluk olmasına rağmen mesai saatlerinin haricinde evden ve çok kısa sürede eğitim alabiliyor olmak, katılımcıları Kuran eğitimine çeken en önemli faktörler olmuştur.

Eğitime katılma aracı olarak tercih edilen teknolojik cihazların başında (%50) akıllı telefonlar gelmektedir. Telefonu tercih etmelerindeki sebep kolay taşınabilir ve her yerden derse katılma imkânı sunması olarak gösterilmiştir. Bilgisayarı tercih edenler (%33,3) çoğunlukla günlük hayatta meslekleri gereği bilgisayar üzerinden çalışanlar ve bilgisayarla pratiği olanlardır. Eğitime katılmayı istedikleri halde iki kişi teknolojik sorunlardan ve imkânsızlıklardan dolayı eğitime katılamamıştır.

Eğitim için ayrılan süreye katılımcıların (%66,7) 12’si yeterli derken, hayır cevabını verenler pratik ve öğrenilenlerin pekiştirilmesi için 10 saate ek olarak 5 saat daha ders yapılmasının faydalı olacağını söylemişlerdir. Ayrıca katılımcılar 10 saate eklenecek 5 saati, programda uygulandığı üzere her gün yerine haftada bir ya da 15 günde bir şekilde yapılacak uygulama saatleri olarak tavsiye etmektedirler. “Eğitim 10 saatten ziyade pekiştirme için biraz daha uzatılabilir, haftada bir ya da on günde bir kontrol amaçlı dersler yapılabilir. 5 hafta boyunca, haftada bir kere yapılacak okuma talimiyle daha güzel olabilir. Çünkü dersler bitti, Ramazan bitti, hayatın meşgalelerine geri döndük” (Katılımcı-14).

Katılımcıların (%88,9) 16’sı eğitim sürecinde kullanılan, sunum, yazılı, görsel vb. materyalleri yeterli bulduklarını ifade etmiştir. Bazı katılımcılar, ders notlarının çıktısını alsa da, kitapçık şeklinde olmasını eğitim için daha faydalı bulurken bazı katılımcılar dersten sonra sesli pratik yapma imkânı buldukları eğitimin www.kuranogreniyorum.net isimli web sitesinin³¹ yeni teknolojilerle desteklenerek geliştirilebileceği önerisinde bulunmuştur. “Pdf

³¹ İbrahim Tunç, “Temel Elif-Bâ” (Erişim 1 Temmuz 2020).

güzel, web sitesi güzel oradan sesli tekrar yapabiliyorduk ama web sitesi geliştirilebilir, daha görsel olabilir, küçük çocukların öğrenebilmesi için animasyonlarla zenginleştirilebilir” (Katılımcı-12).

Edgar Dale öğrenenlerin yaşantı alanları ile içeriğin sunulduğu ve sıralanışı arasında yakın bir ilişki olduğunu ve bunun öğrenmeye büyük katkı sağladığını; duyu organlarıyla birlikte somuttan soyuta-basitten karmaşığa ilkesinin öğrenmede kalıcılığı artırdığını ve yaparak yaşayarak öğrenme ile en iyi öğrenmenin gerçekleştiğini³² ifade etmiştir. Katılımcılar da bu görüşleri destekler mahiyette, öncelikli olarak sıralamada bir materyal seçse de birkaç materyalin kendi öğrenmelerinde çok etkili olduğunu söylemişlerdir. İstifade etme açısından 7 katılımcı görselleri (%38,8), 5 katılımcı da (%27,7) uygulamalı videoların etkili materyaller olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca (%11,1) 2 katılımcı eğitimin interaktif (karşılıklı etkileşimli) bir sunumla gerçekleştirilmesini, (%22,2) 4 katılımcı da eğitmen ile senkron gerçekleştirilen karşılıklı tekrarlı okumaların etkili öğrenmeyi sağlayan hususlar olduğunu söylemişlerdir. Yazılı metni tercih edenler; “Bizim gibi jenerasyonlar eline kitap almak istiyor, dokunmak istiyoruz, mesela bilgisayardan kitap okusam haz alamıyorum ama elime alıp kitabı okusam daha iyi aklımda kalıyor, fotografik kaydediyorum, hatta saman kâğıt olsa daha iyi” (Katılımcı-10) ifadesinde bulunmuştur.

“Eğitim içerik olarak amacına ulaşmada yeterli mi?” sorusuna katılımcıların (%77,8) 14’ü yeterli derken, yeterli bulmayanlar içerik olarak konudan ziyade pratik kısmının artırılması yönünde fikir belirtmişlerdir. Bir katılımcı; “Eğitim içerik olarak yeterli ancak bizim çabamıza bağlı, bol pratik yaparak pekiştirmemiz lazım” (Katılımcı-14) diyerek bir eğitimde başarının sadece eğitmen ve materyallerle sınırlı olmadığını, öğrenci çabasının da başarının olmazsa olmazı olduğunu vurgulamıştır. Daha fazla zaman ayrılması istenen konuların başında harflerin mahreci gelmektedir. Arapçada günlük konuşma dilimizde kullanmadığımız bazı seslerin olmasından dolayı katılımcılar genel olarak buralarda zorlandığını söylemişlerdir. “Harflerin sesi, üstündeki ötreyle, esreyle tam çıkarılabilmesi çok önemli. Bir harfe ‘ha’ mı ‘he’ mi diyeceğimiz, harfin kalın ince olması, çıkış yeri bu noktalar önemli. Kuran gibi hata affetmeyen önemli bir durumdan bahsediyoruz, seslerin yanlış okunduğunda anlamının değiştiği kelimeler var. Bu nedenle bu konular üzerinde biraz daha durulabilir” (Katılımcı-17).

³² Kamuran Çilenti, *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim* (İstanbul: Kadıoğlu Matbaası, 1984), 56-57.

Katılımcıların %83,3'ü derste pratik yapabilme imkânının olduğunu ancak Kuran dersinin uygulamalı bir ders olması hasebiyle daha fazla pratik gerektirdiğini ifade etmişlerdir. Eğitimdeki pratik ihtiyacının giderilmesi iki yolla sağlanabilir. Birincisi ders saatinin artırılması ile sağlanabilir, eğitimin başlığındaki 10 saat, 10 saat teorik + 5 saat pratik olarak güncellenebilir. İkincisi, bir online derste öğrenci sayısının azaltılmasıyla sağlanabilir, böylece öğrenci başına düşen süre ve pratik imkânı artacaktır. Kişi başına düşen sürenin yeterli olduğunu söyleyen kişi sayısı (%66,7) 12 iken, her bir öğrenciye ayrılan süreyi yeterli bulmayan %33,3'lük grup bunun derste öğrenci sayısının en fazla 10-15 yapılarak giderilebileceğini ileri sürmüştür. "Sadece dinlenerek öğrenilse 50 kişide katılabilir ancak pratik yapılması gerektiği için ve eğitimin başlığındaki 10 saatte beklenen başarının sağlanması için en fazla 15 olmalı öğrenci sayısı" (Katılımcı-8).

Katılımcıların %66,7'si derste öğrenci sayısının ideal olduğunu belirtmiştir. Bu oran derste pratik yapılmadığı için değil, öğrencilerin daha fazla pratik yapma isteklerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü katılımcılar kendilerine her derste okuma ve pratik yapma fırsatının geldiğini ancak öğrenilenlerin kalıcı hale gelmesi için 10 saatten daha fazla pratiğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda katılımcılardan kadın katılımcı hariç tümü derste hocadan geribildirim alabildiğini bu konuda hiçbir sorun yaşanmadığını ifade etmiştir. Kadın katılımcı demografik özelliklerin anlatıldığı bölümde de ifade edildiği gibi tek kadın katılımcı olduğundan kendisi derslerde sadece dinleyici olmayı tercih etmiştir. Katılımcıların çoğunluğu bu noktada öz eleştiri yapmış, asıl sorumluluğun kendilerinde olduğunu, ders sonrasında da bol bol tekrar etmeleri gerektiğini ifade etmiştir. "Derslerde pratik yapardık ama ders bitince yaramaz çocuklar gibi dersi orada bırakırdık" (Katılımcı-6).

Katılımcıların tamamı için dersin işleniş saati uygun bulmuştur. Ramazan ayı dışında iftar ve teravih namazı olmayacağı için dersin yine çoğunluğun önerisine göre aynı vakitlerde ya da bir saat erkene alınarak 21.00'da yapılmasının uygun olduğu ifade edilmiştir.

Kuran okuma becerisi kazandırma performansının ölçülmesi bakımından katılımcıların %83,3'ünün bir başkasından yardım almadan Kuran okuyabiliyorum cevabı vermesi önemlidir. Eğitimden sonra yardım almadan Kuran okuyamayan (%5,6) 1 kişi vardır. Bu katılımcı 10 saatlik eğitimin sadece son 5 dersine katıldığından, özellikle de eğitimin başını kaçırdığından dolayı yeterince iyi okuyamadığını ama bu noktada ailesinden destek aldığını belirtmiştir; "Yarım başladım ama ufak tefek takıldığım yerlerde kızlarımdan

destek aldım, bu eğitim tekrar yapılırsa, başta kaçırdığım yerleri telafi etmek için kesinlikle katılırım” (Katılımcı-16). Kısmen katılanlar da eğitimden sonra günlük meşguliyetlerden dolayı pek Kuran okumaya fırsat bulamadıklarını ve “Tekrar hoca ile iletişime geçtiniz mi?” sorusuna hayır cevabını vermekle birlikte, arasaldı kesinlikle hocanın kendilerine destek vermekten çekinmeyeceğinden emin olduklarını belirtmişlerdir.

Eğitim, tüm katılımcılar tarafından kendileri için faydalı ve Kuran okuma becerisi kazandırması açısından amacına ulaşmada başarılı bulunmuştur. Bu başarının en önemli sebebinin bizzat eğitiminin kendisi olduğu, bir katılımcının şu ifadesiyle daha kolay bir şekilde anlaşılmalıdır: “Eğitim kesinlikle faydalı, sayılarının artmasını umarım. İbrahim Hoca bu işe gerçekten gönül vermiş, ciddi manada çaba sarf ediyor. Ramazan olmasına rağmen, oruç var, namaz var, teravih var. Bunların sonunda günün yorgunluğu var, bize vakit ayırıp kaba tabirle boğaz patlatıyor çaba sarf ediyor. Ben verim aldım. Çalışan insanlar için ciddi bir kaynak ve imkân. Sayılarının artmasını isterim” (Katılımcı-2). Ayrıca eğitimin konu anlatım şekli, ilgisi, üslubu, metot çeşitliliği, özverisi, kullandığı teknikler ve eğitimin interaktif olması başarıyı etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Kuran öğretiminde hocanın önemi, Kuran öğretiminde taklit edilmesi gereken bir örneğe gereksinim duyulmasındandır. Kuran’ın doğru okunabilmesi için tespit edilen esasları (tecvid) bilmek ve bu konuda tüm kuralları ezberlemek yeterli değildir. Tecvid kurallarını bilmek işin sadece teorik kısmıdır ancak işin pratik kısmı bu kuralların nasıl ve nerelerde uygulanacağıdır.³³ Bu da Kuran-ı Kerim’i doğru, güzel ve akıcı okuyan (fem-i muhsin) bir öğreticiyi olmazsa olmaz kılmaktadır.

5.3. On Saatte Online Kuran Eğitiminde Karşılaşılan Güçlükler ve Çözüm Önerileri ile İlgili Bulgular

Katılımcıların (%66,7) 12’si düzenli katılımında sorun yaşamazken (%33,3) 6’sı uykusuzluk, iftar, teravih, vardiyalı işte çalışma, internetin kesilmesi vb. durumlardan dolayı bir-iki derse katılamadıklarını ya da derse geç kaldıklarını belirtmiştir. Ancak tüm katılımcıların devam konusunda ortak ifadesi derse katılımında titiz davrandıklarıdır. Bir katılımcı görüşmede; “Bazen çok yorgun oluyordum, aklımdan o gün derse katılmama düşüncesi geçse bile, hoca onca işinin arasında gayret ediyor, sen niye katılmayacaksın dedim, utandım ve devamsızlık yapamadım” (Katılımcı-2). Katılımcılar derslere devam

³³ Kaya, “Bir Kuran Öğretim Modeli Olarak 3 Günde Kuran Öğreten Program”, 163.

konusunda gayret gösterdiklerini benzer ifadelerle beyan etmişlerdir. Bu hassasiyet de eğitimin başarıyla sonuçlanmasına neden olmuştur.

Bir kişi hariç görüşmeye katılan (%94,4) 17 kişi böylesine kapsamlı bir eğitimi kısa sürede alma konusunda zorlanmadıklarını, kullanılan teknik ve yöntemlerin öğrenmeyi kolaylaştırdığını ifade etmiştir. Biraz zorlandığını söyleyen bir kişi de “Eğitimi yarıda bırakmayı düşündünüz mü?” sorusuna; “Daha kolay olacağını düşünmüştüm, derslerin sonunda Türkçe okur gibi okuyabileceğimi düşünmüştüm ama öyle olmadı bunun üzerine daha fazla eğilmem gerektiğini, daha fazla pratik yapmam gerektiğini anladım. Konuların giderek ağırlaşmasından dolayı bırakmayı düşündüm ancak eğitimi çok faydalı bulduğumdan bırakamadım” (Katılımcı-16) cevabını vermiştir.

Katılımcıların tamamı eğitimde, eğitimciyle ve de diğer katılımcılarla iletişimde hiçbir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Eğitimin online gerçekleşmesi ve eğitime sınırlı bir süre ayrılması sadece eğitimle ilgilenilmesini sağlamış, bu sayede katılımcıların birbirleriyle sorun yaşamamasının ve vakit kaybının önüne geçilmiştir. Eğitimciyle hiçbir sorun yaşanmamasını katılımcılar; eğitimcinin olumlu karakteri, iyi niyetli, sabırlı, hoşgörülü ve öğretmeye aşırı istekli oluşu ile açıklamıştır. Eğitimde kullanılan materyal, teknik, program, içerik vb. eğitim açısından hiçbir zaman eğitimciden daha çok önemsenmemesi gereken hususlar olduğu bilinmelidir. Teknik hazırlıklar ne kadar mükemmel olursa olsun, en iyi yöntem kullanılırsa kullanılsın isteksiz bir öğretmenin elinde eğitim fayda sağlamayacaktır.³⁴ Ayrıca katılımcılar ders esnasında ve sonrasında eğitimciye sordukları her soruda dönüt aldıklarını, samimi bir ilgi gördüklerini ifade etmişlerdir. “Hocamız çok inayetli, çok gönülden ve aşkla yapıyor, kendisiyle eğitim esnasında ve sonrasında iletişime geçmemiz için her zaman açık kapı bırakmıştır. Ayrıca kullandığı farklı teknikler, benzetim yöntemi insanda kalıcı izler bırakıyor daha etkili öğrenme sağlıyor” (Katılımcı-14).

Katılımcıların (%50) 9’u ders esnasında hiçbir şekilde sınıf kontrol sorunu yaşanmadığını bazen kullanılan eğitim portalı Zoom’dan kaynaklı sorunlar yaşansa da hocanın hemen müdahale ettiği ifade edilmiştir. Kullanılan eğitim portalının ücretsiz versiyonu kullanıldığından dersin bitiş süresinin belirlenmesi, ders esnasında konuşmacıların seslerinin yönetilmesi vb. kontrollerin yetkisi konusunda aksaklıklar yaşanmaktadır. Programın eğitimciye değil öğrenciye mikrofon kontrolü vermesinden dolayı bazen öğrencilerin evlerinden gelen çocuk gürültülerinin veya ortamlarının seslerinin

³⁴ Bayraktar, “Yeni Kuran Okuma Öğretim Yöntemi”, 74.

dikkatleri dağıttığı ifade edilmiştir. Sorunların çözümüne yönelik öğrencilerin tavsiyesi istendiğinde verilen cevaplar; kullanılan eğitim portallarının profesyonel versiyonlarının tercih edilmesi ya da eğitimden önce bu konu hakkında katılımcıların titiz bir şekilde uyarılması şeklindedir. Konuyla ilgili bir katılımcı; “Kesinlikle Zoom’un profesyonel versiyonları hocalara temin edilmeli, ben araştırdım çok ciddi rakamlarda değil, hatta hocaya teklif edecektim biz alalım hocam zaten 1 ay ama sonra da hocaya söylemeye çekindim, utandım ukalalık gibi olur diye düşündüm ama profesyonel versiyon olursa hocalarda daha efektif kullanırlar” (Katılımcı-2) önerisinde bulunmuştur.

Görüşmeye katılanların tamamı eğitimi faydalı bulduğunu ve kesinlikle başkalarına da tavsiye edeceklerini hatta ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar bu tür eğitimlerin sayılarının artırılarak yayılmasını istemektedir. “Ben çok memnun kaldım yayılması için tavsiye ederim, ettim de, sosyal medyadan duyurdum” (Katılımcı-1).

5.4. Online Eğitim ile Yüz Yüze Eğitimin Karşılaştırılması ile İlgili Bulgular

Görüşmelerin son bölümünde, aldıkları bu online eğitimden hareketle, katılımcılardan genel olarak online eğitimlerle yüz yüze eğitimleri değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların %77,8 ‘i aynı ortamda hocayı görerek, görsel ve işitsel materyallerle birlikte gerçekleşen yüz yüze eğitimin kendileri üzerinde öğrenme açısından daha etkili olduğunu söylemişlerdir. Her ikisini de etkili bulanlar, katılımcıların %16,7 ‘sini oluşturmaktadır.

Eğitim boyunca ulaşım giderlerinin olmaması, ulaşım zaman ayrılmaması, eğitim ortamı masraflarının olmaması, eğitmen tarafından ücret talebinde bulunulmaması gibi nedenlerle online eğitim (%94) 17 katılımcı tarafından daha ekonomik bulunmuştur. “Yüz yüze eğitim için bir kere yol yapacaksınız, gideceksiniz geleceksiniz, taşıma masrafı var. Ayrıca o ortamı kiralamak da bir masraf, bence online eğitim her açıdan daha ekonomik” (Katılımcı-9). Uzaktan eğitimin zaman, mekân ve yaş konusunda esneklik sağlaması bakımından katılımcıların görüşleri, uzaktan eğitimin ortaya çıkış nedenlerini de destekler mahiyettedir.

Teknolojinin katlanarak gelişmesi ve kullanımının kolaylaşarak hızla yaygınlaşması, zaten sanal medya kullanımını artırmıştır. Özellikle pandemi dolayısıyla insanların tedbir amaçlı evlerine kapanmaları hem kurumsal hem de bireysel eğitimlerin hızla sanal ortamlara taşınmasına olanak sağlamıştır. Katılımcıların (%72,2) 13’ü teknolojiye bu denli adaptasyon

sağlandığı; alışveriş, sohbet, yatırım, eğitim vb. her işinin dijital platformlarda gerçekleştirildiği, özellikle de pandemi gibi toplumsal krizlerin yaşandığı dönemlerde online eğitimlerin yüz yüze eğitimlerin alternatifi olabileceğini söylemiş, (16,7) 3 'ü de alternatif olamayacağını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların (%94,4) 17 'si her ne kadar yüz yüze eğitimi daha etkili bulsa da hem çağın gerekleri hem de pandemi sürecinin etkisiyle insanların online eğitimlere katılımının artacağını düşünmektedirler. Daha kısa sürede daha fazla insana ulaşma imkânı, eğitim, toplanma maliyetlerinin ortadan kalkması, hızlı öğrenme, ev ortamı konforunda rahat ve kolay öğrenme insanların online eğitimlere yönelmesine sebep olacaktır ifadelerine yer verilmiştir. "Online eğitimler daha hızlı oluyor, daha önce bir eğitim için farklı bir şehre gitmek orda kalmak ertesi gün dönmek gerekiyordu böyle bir buçuk günümüz gidiyordu, ama bunun yerine 3/3,5 saatlik bir online eğitimle bunu daha hızlı yapabiliriz" (Katılımcı-7).

Ayrıca başka hangi alanlarda online eğitim almak istersiniz sorusuna İlmihal, Siyer, Fıkıh, Arapça, Dinler Tarihi gibi cevapların verilmesi imkân sunulduğunda vatandaşların din eğitimi alma konusunda istekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç

İslam'ın ilk devirlerinden itibaren günümüze kadar Müslümanların hayatında çok önemli bir yeri olan Kuran öğretiminde amaç, Arap alfabesindeki seslerin doğru telaffuz edilmesi ve tecvid kaideleri gereğince Kuran'ın doğru bir şekilde okunmasıdır. Kuran öğretiminde önemli olan, fem-i muhsin bir öğreticinin rehberliğinde kullanılacak yöntem ve materyallerdir.

Literatürde Kuran öğretiminde özel öğretim yöntemleri açısından eksikliklerin yaşandığı ve geleneksel yöntemin devam ettirildiği gözlenmektedir. Bu nedenle araştırmada Kuran öğretimine yeni bir bakış getirecek, farklı teknik ve materyallerden istifade edilerek uygulanan "On Saatte Online Kuran Eğitimi" örneği ele alınmıştır. Eğitimi tamamlayan 18 kişi ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre kullanılan yöntem, teknik ve materyal, öğretimin süresini, etkinliğini ve öğrencilerin motivasyonunu etkileyen çok önemli hususlardır. Teknolojinin bu kadar hızlı değişip geliştiği ve özellikle Covid-19 ile hayatımıza fark etmediğimiz bir hızda nüfuz ettiği bir dünyada Kuran öğretiminde teknolojiden yararlanmamak düşünülemez. Bu eğitim, sadece kaynakların dijital ortama aktarılması değil, bizzat öğrenci ve hocanın, senkron/asenkron sanal ortamlarda

buluşmasının mümkün olduğunu göstererek Kuran öğretim hızında bir nevi internet hızında öğrenmenin yakalanabileceğini söylemektedir.

Araştırma sonucunda, katılımcıların %77,8 'i yüz yüze eğitimi daha etkili bulmalarına rağmen, %72,2 'si online eğitimin yüz yüze eğitimlere alternatif olabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca katılımcıların yaş ve eğitim durumları da dikkate alındığında özellikle daha önce katılma fırsatı bulamadıkları bu ve benzer eğitimlere online imkân sunulduğunda katılabileceklerini söylemişlerdir. Bir katılımcının; "Toplumun dini değerlerini kaybettiğçe çöktüğünü görüyoruz, yeni nesli çekmek için bir şekilde ellerindeki telefonlara, bilgisayarlara ve televizyonlara ulaşmak lazım, bunun yolu dijital kanallardan geçiyor" (Katılımcı-3) ifadesi, vaktinin çoğunu internette geçiren bir nesli, teknoloji ve medyanın etkin kullanımı ile eğitmenin artık kaçınılmaz olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. İlköğretim ve ortaöğretim kademelerinde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerine sığdırılmaya çalışılan din eğitimi, online yollarla desteklendiğinde çok daha fazla insana ulaşabilecektir. Bu noktada Türkiye'de yaygın din eğitiminden sorumlu kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığının ve örgün eğitim çağındaki bireylerin eğitiminden sorumlu Millî Eğitim Bakanlığının uzaktan/online din eğitimi ve öğretimi ile ilgili çalışmalarına duyulan ihtiyacın ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Katılımcıların daha önce herhangi bir uzaktan eğitime katılıp katılmadıkları sorulduğunda (%66,7) 12 'sinin hayır cevabını vermesine rağmen, katılımcıların 1'inin (%5,6) ortaokul, 8'inin (%44,4) lise, 8'inin (%44,4) lisans ve 1'inin (%5,6) yüksek lisans gibi farklı eğitim kademelerinden mezun olması ve geniş bir yaş aralığında bulunması, toplumun teknoloji tabanlı yeni eğitim yaklaşımlarına beklenilen aksine hızlı bir şekilde uyum sağlayarak başarı sağlayabileceğinin işaretini vermektedir.

Bir kişi hariç görüşmeye katılanların tamamının (%94,4) böylesine kapsamlı bir eğitimi 10 gün gibi kısa sürede alma konusunda zorlanmadıklarını ve kullanılan teknik ve yöntemin öğrenmeyi kolaylaştırdığını ifade etmiştir. Ayrıca katılımcıların (%88,9) 16 'sının eğitim sürecinde kullanılan, sunum, yazılı, görsel vb. materyalleri yeterli bulduklarını söylemiştir. Bu açıdan araştırma, eğitimde ve öğretimde planlamanın; eğitimin süresinde ve başarıya ulaşmada ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koyduğu gibi Kuran öğretiminin farklı ortamlarda ve uzaktan olsa bile doğru bir planlama ile 10 gün / 10 saat gibi kısa sürede gerçekleştirilebileceğini göstermektedir.

Araştırmada, eğitim teknolojileri açısından karşılaşılan en önemli sorunun kullanılan eğitim portallarının sınırlılıklarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bundan sonra planlanacak online eğitimlerin daha sistemli, daha kapsamlı ve sorunsuz yapılabilmesi, profesyonel bir eğitim portalını, sadece bu amaç için kullanılacak bir internet sitesini ve olası sorunların hızlı çözümü için bilişimci desteğini gerekli kılmaktadır. Bu sayede gerek Covid-19 gibi salgın dönemlerinde, gerek örgün eğitim çağını geçmiş ve belirli bir ortamda bulunmayı zorunlu kılan yaygın eğitime katılma imkânı olmayan ama din eğitimi almaya gönüllü olan kişilerin bu taleplerine cevap verilmiş olacaktır. Bir katılımcının; “Belli bir yaştan sonra camiye gidip de öğrenme şansınız yok, bu nedenle online öğrenmek daha kolay” (Katılımcı-10) ifadesi de bu görüşü desteklemektedir.

Katılımcıların 10 gün gibi kısa bir süre sonunda %83,3’ünün desteksiz %11,1’inin kısmen destekli Kuran okuyabildiklerini ifade etmesiyle, eğitimin %94,4 oranında başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Diğer Kuran öğretim yöntemlerine kıyasla, harflerin yeniden dizilişinden, konuların işlenişine, bireysel farklılıkları dikkate alan çoklu zekâ türlerine göre öğrenmeyi sağlayan posterli Elif-Bâ, benzetme, gruplama, fotografik hafıza vb. tekniklerin ve materyallerin eğitimin başarısını artırdığı söylenebilir. Ayrıca öğrencilerle kurulan sağlıklı iletişim, ders içi ve ders dışı dönütler, özverili ve sabırlı yaklaşım ve alanındaki yeterli donanımı, eğitimcinin bu eğitimdeki önemli rolünü ortaya koymaktadır. Eğitimcilerin öncelikle mesleki ve pedagojik anlamda kendini iyi yetiştirmesi kadar, öğrencilerle birebir ilgilenmesi, onlara değer vermesi; onların derse hazırlıklı gelmelerini sağlayacak, hazırbulunuşluk, güdülenmişlik düzeyini artıracak ve dersleri cazip hale getirerek öğrencilerin motivasyonunu üst seviyelere taşıyacak en önemli husustur.³⁵ Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde sürdürülen yaygın ve örgün Kuran öğretimi faaliyetlerinde gönüllülük ilkesi ile hareket eden, özel alan yeterlikleri ve bilgi-iletişim teknolojileri yeterliklerine haiz, araç-gereç ve materyallerden etkin şekilde istifade edebilen personelin Kuran öğretiminde istihdam edilmesi, bu alanda yapılacak olan çalışmalara ivme kazandıracaktır.

³⁵ Ahmet Ali Çanakçı, “Din Eğitiminde Motivasyon – Verimlilik Sorunu ve Çözüm Önerileri: Kuran Kursları Örneği”, *Din Eğitiminde Motivasyon ve Verimlilik Sempozyumu* (Balıkesir: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları/Eğitim-1, 2017), 33.

Kaynakça

- Aydın, Mehmet Zeki. *Din Öğretiminde Yöntemler*. Ankara: Nobel Yayınları, 12. Basım, 2018.
- Bayraktar, Ahmet. "Yeni Kuran Okuma Öğretim Yöntemi". *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1/1(2017), 54-101.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi' u's-şâhih*. nşr. Muhammed Züheyr b. Nasr. 8 Cilt. b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 2.Basım, 1422/2001.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, çev. Ed. Mesut Bütün- Selçuk B. Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi, 3. Basım, 2007.
- Çakıcı, İrfan. "Kuran Tilavetinde Nitelik Sorunu". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 18/1 (Yaz 2018), 147-175. <https://doi.org/10.33420/marife.397034>
- Çakıcı, İrfan. "Kuran'ın Korunmasında Hıfz ve Kitabet". *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 11/2 (Ağustos 2019), 573-597. <https://doi.org/10.26791/sarkiat.531685>
- Çanakçı, Ahmet Ali. "Yaz Kuran Kurslarında Kullanılan Öğretim Teknolojileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma". 2. *Uluslararası Din Eğitimi Kongresi Bildirileri*. 174-208. Konya: Yediveren Kitap, 2018.
- Çanakçı, Ahmet Ali. "Din Eğitiminde Motivasyon-Verimlilik Sorunu ve Çözüm Önerileri: Kuran Kursları Örneği". *Din Eğitiminde Motivasyon ve Verimlilik Sempozyumu*, Balıkesir: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları/Eğitim-1, (14-15 Mayıs 2017): 31-97.
- Çilenti, Kamuran. *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*. İstanbul: Kadioğlu Matbaası, 1984.
- Demirezen, Vijdan - Korkmaz, Mehmet. "Kuran Kursu Öğreticilerinin Yöntem Anlayışları". *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (2018), 29-58.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. Kuran Yolu. Erişim 1 Temmuz 2020. <https://kuran.diyaret.gov.tr/>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. İstatistikler 31.12.2019. Erişim 7 Ağustos 2020. <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/sayfa/57/istatistikler>
- Diyanet TV, Kuran Öğreniyorum, Erişim 1 Temmuz 2020. <http://www.Kuranogreniyorum.tv/>
- Hasan, Ömer Halil. "Kuran-ı Kerim Öğretimi". çev. Yusuf Alemdar. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (Haziran 2004), 261-292.
- Işık, Emin. "Tarihi Gelişimi İçinde Kuran Öğretimi". *Kuran Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik*. 65-69. İstanbul: İslami İlimler Araştırma Vakfı, 2000.
- Kablan, Süleyman. "Kuran-ı Kerim Öğretiminde Teknolojik İmkânlar ve Kullanımı". *İlahiyat Akademi* 10 (Aralık 2019), 65-86.
- Kaya, Umut. "Bir Kuran Öğretim Modeli Olarak 3 Günde Kuran Öğreten Program". *MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 53 (Aralık 2017), 151-178. <https://doi.org/10.15370/maruifd.405255>
- Koç, Ahmet. "Yaz Kuran Kursları Üzerine Bir Araştırma" *Diyanet İlmi Dergi* 47/ 2 (2011), 7-52.
- Korkmaz, Mehmet. *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 4. Basım, 2018.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitim Bilişim Ağı, Erişim 1 Temmuz 2020. <https://www.eba.gov.tr/videoizle/Kuran-ogreniyorum>
- Merriam, Sharan B. *Qualitative Research: A Guide To Design And Implementation*. USA: Jossey-Bass, 3rd Edition, 2009.
- Maviş, Fazilet Özge vd. "İlk Okuma Yazma Öğretiminde Cümle Çözümleme ve Ses Temelli Cümle Yönteminin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Karşılaştırılması, Tokat İli

Örnekleme". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 28 (Sonbahar 2014), 481-494.
<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2436>

Subaşı, Necdet. *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması Raporu*. Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.

Tunç, İbrahim. *Elifba (Kuran) Öğretim Tekniklerinin Standardizasyonu ve Yeni Bir Elifba Önerisi*. İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Tunç, İbrahim, Elif-Bâ, Erişim 1 Temmuz 2020. <http://Elif-Ba.org/>

Tunç, İbrahim, Temel Elif-Bâ, Erişim 1 Temmuz 2020. <http://kuranogreniyorum.net/>

Yılmaz, Nazif. *Kuran-ı Kerim'i Nasıl Öğretelim?* İstanbul: DEM Yayınları, 2016.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 8. Basım, 2011.